

*Zegel van de kooplieden van Harderwijk uit 1263
Randschrift: "sigillum burgensium de herderuvich"*

kwartaalblad van
HERDEREWICH
de oudheidkundige vereniging
van Harderwijk en Hierden

In dit nummer:

In memoriam Jan Hilbers	pag. 2
Van de bibliothecaris	pag. 2
Open monumentendag 2002	pag. 4
Verval en Misbruik	pag. 4
Grote excursie	pag. 6
Drielanden	pag. 7
Gebr.'s Den Herder	pag. 11
Verslag Genealogische dag Lelystad	pag. 12
Middeleeuwse- en Provinciale Muntslag in Harderwijk (7)	pag. 13
Brief uit België	pag. 18
Van alles wat ver-eeuw-igd (14)	pag. 21
Boek "Beeldend Beschreven"	pag. 28
Harderwiekers en/of Hierders (13)	pag. 29
Prijslijst in Euro's	pag. 32

In memoriam Jan Hilbers

Op 13 juli overleed onze oud-voorzitter Jan J. Hilbers. Jan hanteerde van 1996-1998 de voorzittershamer van onze vereniging. Onder zijn bezielende leiding werd in 1997 het 25-jarige bestaan van Herderewich gevierd. Amper een jaar later noopte zijn gezondheid hem zijn bestuurslidmaatschap neer te leggen. We zullen Jan blijven herinneren als een gedreven en punctueel persoon, die bovendien zeer kritisch was op zijn eigen functioneren. Het bestuur van de oudheidkundige vereniging Herderewich wenst de familie Hilbers veel sterkte toe.

Van de bibliothecaris

G. Berends

Een rectificatie

Van de Oudheidkundige Vereniging uit Ermelo ontvingen wij ter gelegenheid van ons 30-jarige bestaan het boek "Herlevend Verleden 1891-1991", het verhaal van honderd jaar zorg voor verstandelijk gehandicapte mensen op 's Heerenloo-Lozenoord en niet zoals abusievelijk vermeld is in het Vittepraetje van juni jl. het boek "Orde in het gesticht". Mijn excuses voor deze onverklaarbare vergissing.

Schenkeningen

Wederom kregen wij een aantal boeken, waarvoor onze hartelijke dank. Van de heer G. Renden:
"Jaarboek 1994" van het Centraal Bureau voor Genealogie.

Van de heer R.K.S. Beute:

"Harderwijk, anders-verstild". Een fotoboek samengesteld door cursisten fotografie van het Centrum voor Kunstzinnige Vorming 't Klooster.

Van de Oudheidkundige Vereniging "De Broeklanden":

Het boekje "Zo zegge wie dat..." Het zal niemand verbazen dat dit gaat over "woord'n, spreekwoord'n en gezegd'n zoas die veurkoop en gebruikt wordt in de gemeente Oldebroek".

Gelezen in andere bladen

In "Uth Oule-Bruck" van April 2002 geeft R. Lottermans antwoord op de vraag "Wat is een oor-ijzer?".

In de Mothoek 2002-1 haalt T. Goossens herinneringen op aan de Belgische vluchtelingen uit Wereldoorlog I.

In hetzelfde blad een artikel van wijlen de heer H. v.d. Duim over het "Verscholen dorp" in de buurt van de Pas-op te Vierhouten.

Van de hand van G. Kouwenhoven lezen wij een bericht over mond- en klauwzeer in 1911, terwijl W. Noordman een indrukwekkend artikel schreef over de joodse familie Wijler tijdens de oorlog. E.e.a. is te vinden in "Heerde Historisch" van maart jl.

In een gezamenlijke uitgave van Arent thoe Boecop, Ampt Epe en de Heerder Historische Vereniging gaat Dr.D. Otten dieper in op "Oude namen op de Noord-Veluwe".

Gelders Erfgoed 2002-2 staat voor het grootste deel in het teken van de gestaag toenemende belangstelling voor streektaal en het vastleggen van dialecten. O.a. wordt aandacht geschonken aan het in de komende jaren samen te stellen Veluws woordenboek. Geïnteresseerde kunnen voor meer informatie terecht bij het Gelders Oudheidkundig Contact, dhr. Brord van Straaten, tel. 0575-511826.

Degenen onder U die iets meer willen weten over eggen, maaïen en hooien, moeten beslist het artikel "Verhalen uit de Tien Malen" lezen. Het is te vinden in "De Graver" van Juni 2002.

Werkgroep Verspreiding Vittepraetje

De familie Kok heeft om gezondheidsredenen helaas moeten besluiten te stoppen met de bezorging van ons kwartaalblad in de wijk Wittenhagen/Veldkamp.

Namens bestuur en werkgroep is de fam. Kok schriftelijk bedankt voor hetgeen zij voor onze vereniging heeft gedaan.

Mevr. R. de Vries hebben wij bereid gevonden de bezorging in deze wijk voor haar rekening te nemen.

Open Monumentendag 2002: thema "Koopmansgeest"

Voor de zestiende keer alweer organiseren we de Open Monumentendag in Harderwijk. Het thema van dit jaar is wel zeer toepasselijk op de geschiedenis van onze goede stad. Graaf Otto II van Gelre verleende in 1231 Harderwijk stadsrechten. In dit privilege stond onder andere vermeld dat de stad een week- en een jaarmarkt mocht houden. Harderwijk was als handelsplaats zo belangrijk dat ze een vijftigtal jaren later lid van de Duitse Hanze werd. Het oudste zegel van de Harderwijse handelslieden met het koggeschip herinnert nog aan deze glorie-tijd

De wandelroute die we dit jaar hebben uitgezet loopt voor een deel langs objecten en straten, die iets met handel hebben te maken. Tevens maakt u tijdens uw rondwandeling kennis met andere fraaie monumenten, die de Harderwijkse binnenstad rijk is. Er zijn 9 monumenten geopend zodat u die ook van binnen kunt bezichtigen. Een deskundige gids is ter plaatse om u u de bijzonderheden vertellen.

De panden, waar de vlag van de Open Monumenten-dag uithangt, zijn van 10.00 - 17.00 uur gratis te bezichtigen. Er zijn ook wandelingen georganiseerd onder leiding van een ervaren stadsgids. Vanaf 11.00 uur start de eerste bij de Grote Kerk waar ook de gratis routeboekjes verkrijgbaar zijn.

Veel moois, maar helaas ook Verval en Misbruik

Helaas worden nog niet alle monumenten even zorgvuldig beheerd. We denken o.m. aan het slechte onderhoud van de stadsmuur waar Harderwijk toch trots en zuinig op zou moeten zijn. Dat hebben we hier al eerder signaleerd. En op sommige plaatsen in Harderwijk zien we zodanig ernstig achterstallig onderhoud, dat het aan moedwillig verval doet denken. Meent zo'n eigenaar misschien op deze manier een nieuwbouwvergunning te kunnen forceren? Waarom worden dergelijke eigenaren niet door de Gemeente aangeschreven om hun bezit aan historisch onroerend goed beter te onderhouden?

Een ander soort verval betreft de situatie bij de Smeepoort Niet alleen een afvalcontainer ontsiert dit monument, maar ook worden vaak willekeurig fietsen in de doorgang geplaatst en bovendien verspert een bord van het café met aanbiedingen soms de doorgang.

Een terrasje met bloembakken toont gezellig, maar dient dan niet de poort zodanig

te versperren, dat voet-gangers, maar zeker mensen met kinderwagens of invaliden-wagentjes, regelmatig buitenom moeten lopen. Ook staan er vaak fietsen tegen de buitenmuur, zodat men gedwongen wordt over de rijbaan te lopen waar nog steeds auto's veel te hard voorbij razen en vrachtauto's met oplegger langs rijden ondanks het verbodsbord

aan de ingang van de Smeepoortstraat dat ze niet langer mogen zijn dan 10 meter (en toch moeizaam de Smeepoortenbrink opdraaien).

Wordt eerst op een ongeluk gewacht voordat regels worden gecontroleerd en gehandhaafd? Heeft de Gemeente een vergunning verleend voor het zich steeds uitbreidende terras van het café aan de historische Smeepoort en zo ja wordt naleving daarvan dan wel voldoende gecontroleerd en gehandhaafd?

En waarom wordt de weer reeds lang aanwezige graffiti op de geschilderde muur van dit monument niet verwijderd: "Snel Herstel(d)"?

Op deze Open Monumentendag waar veel vrijwilligers van Harderewich zich weer voor inzetten, dringen we aan op alerter beleid en **onderhoud van het historische erfgoed** in Harderwijk, zowel door particuliere eigenaren (de goeden niet te na gesproken) als door onze lokale overheid.

Harderewich gaat naar de overkant van het IJsselmeer

Van de excursie commissie

Op 12 oktober gaat de jaarlijkse grote excursie naar ENKHUIZEN

Tijdens de ontwikkeling van het Vuldersbrink-complex zijn diverse typische visserman-huisjes uit Harderwijk overgeplaatst en herbouwd in het Zuiderzeemuseum te Enkhuizen.

De excursie-commissie leek het daarom een goed idee om tijdens het jaar waarin de vereniging 30 jaar bestaat een jubileum-excursie te organiseren.

Buiten het Zuiderzeemuseum biedt Enkhuizen dit jaar nog iets unieks. In het kader van de herdenking van 400 jaar VOC, is er een wandeling langs de oude havens en de sfeervolle binnenstad.

Centraal in de VOC-presentatie van Enkhuizen staan tien billboards.

Op die billboards een gravure, een tekening of een foto van de plaats waar het bord staat. De afbeelding geeft de situatie van die plek in het verleden weer, ofwel in de VOC-tijd. Soms zijn er panden verdwenen, vaak zijn een aantal panden er nog.

In ieder geval wordt op een aantrekkelijke manier een beeld van de situatie in het verleden gegeven, die nog herinnert aan de gouden tijd van Enkhuizen.

Bij de oude havens, waar ooit de schepen met hun rijke lading binnenliepen en in het vlakbij gelegen centrum, waant de bezoeker zich helemaal terug in de tijd van de VOC.

Nieuwsgierige leden die ook in het bezit zijn van internet kunnen alvast een kijkje nemen op de webside www.voc-enkhuizen.nl

De wandeling door Enkhuizen vindt plaats o.l.v. ervaren stadsgidsen.

De volgorde van het programma stond nog niet vast tijdens de druk van dit Vittepraetje.

Kosten van de excursie bedragen € 27.50, inclusief koffie en lunch.

Belangrijk is te weten dat er 50 zitplaatsen zijn in de luxe touringcar en dat deelname wordt bepaald door de volgorde van aanmelding.

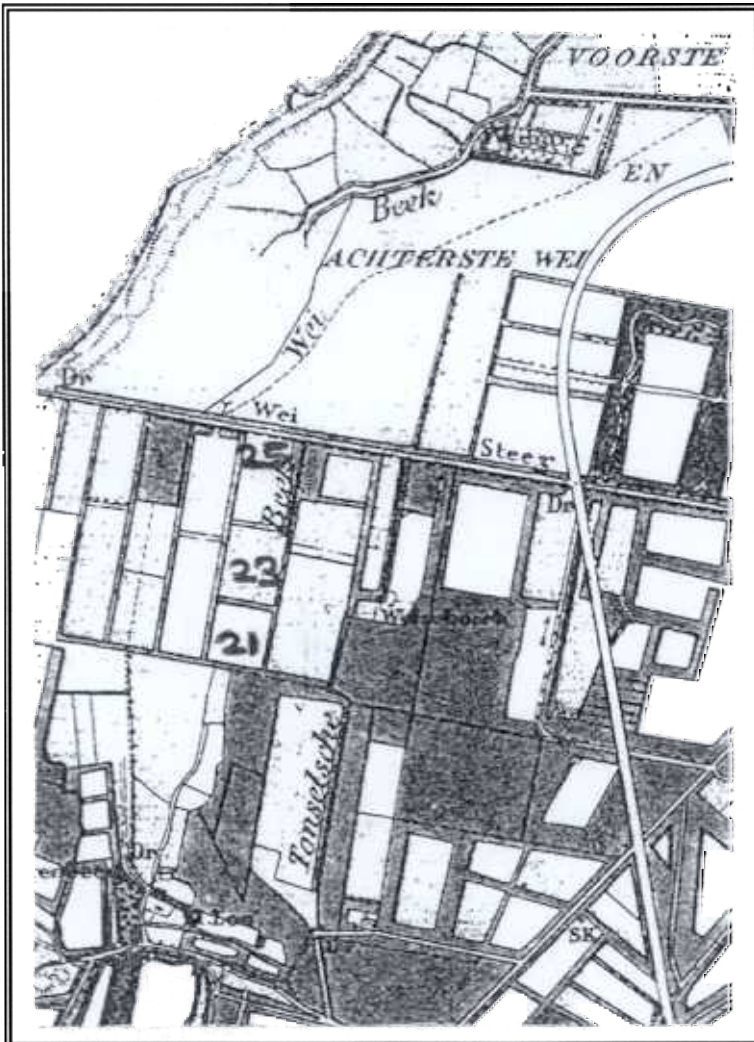
Vertrek: zaterdag 12 oktober 08,30 uur

Vertrekpunt: parkeerterrein Vondellaan/Cremerstraat

Meldt u aan bij: Jaap de Groot telefoon 0341 - 428272

Waar lag eigenlijk de kern van de “Drielanden”?

Het antwoord op deze vraag is terug te vinden in notarisakten en kadastrale gegevens uit de negentiende eeuw. Rond 1830 wordt het kerngebied ingedeeld bij sectie I van de kadastrale gemeente Ermelo

Het gaat om de percelen met de nummers 21, 23 en 25 (weiland) en 20, 22, 24, 26 en 27 (hakhout). De weilandpercelen strekken zich uit van zuid naar noord en worden omringd door smalle hakhoutpercelen. Op dat moment is W.J. de Vries de eigenaar. In 1883 wordt het drietal weilanden te koop aangeboden door zijn erfgenamen. De nieuwe eigenaar wordt de heer H.A. Kuijman, die ook eigenaar is van het huis “de Waterplas”. Bij die gelegenheid heet het drietal weilanden “de weilanden van Veldzicht”. De naam “Veldzicht” verwijst naar een huis in de gemeente Ermelo. Op een kaart uit 1885 zijn de drie weilanden in nog ongerepte vorm te zien aan de zuidkant van de Weisteeg. Voor de duidelijkheid zijn de kadastrale nummers toegevoegd.

In juli 1887 vindt er een grasverkoop plaats voor H.A. Kuijman op “de Drie kampjes aan de Weisteeg”. In latere jaren gebeurt dit ook steeds in juli. Zo wordt in 1892 de locatie omschreven als “de Drie Kampen van den Heer Kuijman aan de Weisteeg”.

In 1901 zijn de kadastrale nummers 24 t/m 27 bekend als “de voorste kamp aan de Weisteeg van de zoogenaamde drie Landen”. Het weiland (nummer 25) met de aangrenzende houtpercelen is dus, vanuit de Weisteeg gezien, het eerste (wei-)land van het drietal weilanden. Het huis op het tweede weiland krijgt de naam “Drielanden”.

Op een kaart uit ca. 1962 is de naam “Drielanden” nog steeds de naam van het huis en de directe omgeving. Het huis ligt aan een pad dat al voorkomt op een kaart uit 1928. Het huis en het nabijgelegen pad zijn enkele jaren geleden verdwenen door de aanleg van de wijk “Drielanden”. De oude grenzen van de drie weilanden zijn inmiddels weggevaagd.

De eerste industriëlen van Harderwijk: Eibert en Beert den Herder

B.S.Chr. Groeneveld.

Het is 22 mei 1906 als Teunis den Herder, geb. 21-7-1846 in Harderwijk, van beroep winkelier op de Vischmarkt te Harderwijk (met een "vischkokerij" en pakhuis) met zijn twee zonen Eibert en Beert den Herder een overeenkomst aangaat waarbij hij aan hen verkoopt *"drie schuiten, een ijzeren boot, groote garnalenkookketels, droogramen, mandjes, weegschalen, touwen, netten en wat er verder tot de garnalenpellerij en garnalen- haring- en ansjovishandel en vischerij behoort"*.

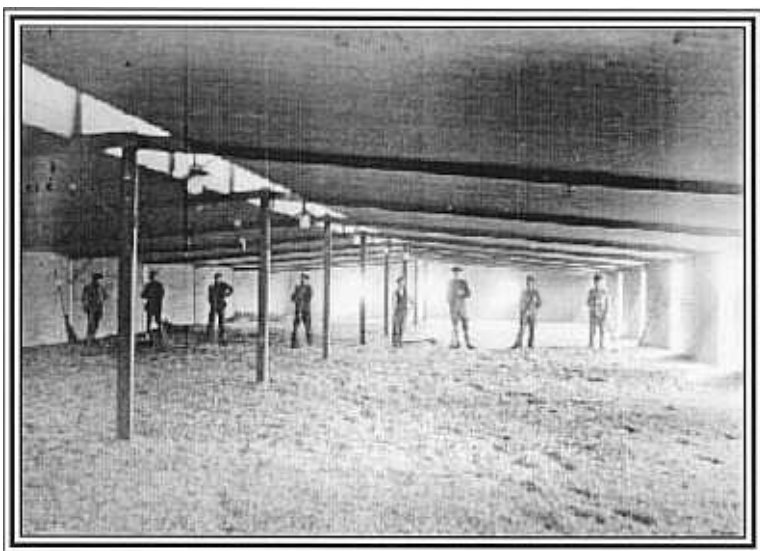
Teunis den Herder - de achtste generatie na Beert Gerritsen, geboren te Doornspijk en gehuwd op 12-2-1665 te Nunspeet met Weijmje Theunissen, gedoopt op 22-4-1632 te Nunspeet - is niet alleen Veluwnaar maar ook handelaar in hart en nieren. Hij had het koopmansvak geleerd van zijn broer Eijbert. Die was n.l. één van de eerste beurtvaartschippers (1860-1870) die van Hoophuizen (ten noorden van Harderwijk) hout, takkenbossen en kromhout voor de scheepsbouw met paard en wagen naar 300 à 400 meter uit de kust gelegen schepen bracht en naar Amsterdam vervoerde.

Teunis, die zijn 3 kinderen in verband met het al op 38-jarige leeftijd overlijden van zijn vrouw Alijda Beekman, aan boord van zijn beurtschip "Vertrouwen" had opgevoed, heeft zijn ondernemingslust ook op zijn zonen overgebracht.

De beide te Harderwijk geboren zonen, Eibert, geb. 27 juli 1876 en Beert 3 oktober 1880, geven namelijk een belangrijke impuls aan het industriële leven in Harderwijk door op 1 maart 1909 een burgerlijke maatschap met elkaar aan te gaan tot ***"het uitoefenen van het visschersbedrijf, het conserveren van visch en de handel in vischwaren in den uitgebreidsten zin"*** en leggen daarmee de basis voor de Garnalenhandel, Motor- en Zeilvisscherij Gebroeders Den Herder. Deze onderneming had in de jaren 1907 tot 1916 vijf zeilschepen en een motorbotter in de vaart en handelde ook op Engeland.

In augustus 1912 expandeerden de beide broers hun onderneming en werd ook een Vismeelfabriek opgericht, één van de eerste industriële ondernemingen van Harderwijk .

Omdat de Eerste Wereldoorlog een einde maakte aan de handel op Engeland leggen de broers zich geheel toe op de drogerij. De schuiten werden uiteindelijk in 1916 verkocht. De Gebroeders (zo stonden zij namelijk in die tijd algemeen bekend in Harderwijk) boden de vissers, en daarmee een belangrijk deel van de Harderwijkse bevolking, een goede en vaste prijs voor hun vangsten, ook als er veel aanbod was. In die tijd een novum. De vangsten werden n.l. eerst gekookt en daarna gedroogd in grote droogkamers (zie foto) achter de fabriek en verkocht in tijden als er weinig aanbod was.

Visdroogkamer van de Gebr. den Herder.

Foto B.S.Chr.Groeneveld.

De overlast - het droogproces stonk enorm - van deze manier van handeldrijven werd voor lief genomen. Het belang van de handel en nijverheid, waar velen van profiteerden, was toen nog niet onderworpen aan milieuwetten.

De toenmalige vismeelfabriek met drogerij lag aan de Scheepssingel en Havendam, tussen de Kuipwal en de haven van Harderwijk. Heden ten dage is daar een autobedrijf gevestigd en ligt er een groot parkeerterrein (schuin tegenover het stadhuis aan de havenzijde).

Omdat in 1918 de wet tot het afsluiten van de Zuiderzee werd aangenomen en de toekomst van de garnalenhandel werd bedreigd, stichtten de beide broers naast de garnalendrogerij een kalkzandsteenfabriek, zodat zij nog een ander middel van bestaan zouden hebben.

De garnalendrogerij floreerde gedurende de periode 1918-1932. Dat kon niet gezegd worden van de Kalkzandsteenfabriek. Door de crisis (1928-1932) was de kostprijs van de kalkzandsteen het dubbele van de verkoopprijs geworden. De fabricage werd daarom stopgezet en de beginjaren dertig werden gebruikt om de voorraden te verkopen zonder verlies. Inmiddels was het ook met de garnalenvangst gedaan zodat Eibert en Beert hun maatschap in 1938 beëindigden en zakelijk gezien, weer hun eigen weg gingen.

Later zou blijken dat ook zij, net als hun vader Teunis en oom Eibert, een voorbeeld waren geweest voor diverse kinderen en kindskinderen, die hen in de zakelijke voetsporen zijn gevolgd.

Verslag deelname a/d Genealogische Markt te Lelystad

K.Chr. Uittien

Het leek allemaal zo mooi. Nadat Herderewich zich had ingeschreven werd de bevestiging ontvangen. Een goed verzorgd geheel, compleet met een plattegrond van de "Bestevaerzaal", één van de twee zalen (!) waarin onze kraam nr. 37 was te vinden, een lijst met de deelnemers, parkeerkaart, routebeschrijving en entreekaarten voor onze standhouders.

Vrijdags voorafgaand aan de "markt" de auto geladen met diverse boekjes, de laptop, wervingsfolders, standbekleding, klapstoeltjes, snoeren etc. en zaterdag vroeg op stap.

De markt zou om 10 uur beginnen maar we konden al om 8 uur terecht voor het inrichten van onze kraam. Wij arriveerden ca. 8.30 uur.

De ontvangst was prima geregeld. Vóór de deur konden we lossen en op aanwijzing van de vrijwilligers onze auto goed parkeren.

Eénmaal binnen bleek echter dat onze zaal zich twee smalle trappen omhoog bevond. Niettemin, iets minder enthousiast, onze kratjes met boeken naar boven gesjouwd en daar begon de deceptie.

De zaal bleek een soort grote kamer te zijn, de kramen waren formaat kantinetafel en tafel 37 ontbrak.

Wij waren niet de enigen met deze ervaring. Een standhouder die zich nota bene de dag ervoor nog telefonisch had vergewist van de reservering en de standafmetingen, was een kraam van 3 à 4 meter beloofd. Nee dus, evenmin voor de historische vereniging van Bunschoten, voor Urk en voor de Stichting West-Friese families. Wij hebben direct de verantwoordelijke functionaris opgespoord, ene meneer E.G.Voigt. **Hij kwam, zag en**

verdween. Na ruim een uur wachten besloten we om maar weer naar huis te gaan. We hebben onze spullen gepakt en de trappen in omgekeerde volgorde genomen. Bij de uitgang vroeg een dame, die zich voorstelde als medewerkster van het Batavia-promotieteam, wat we gingen doen.

Enigszins ingehouden hebben we haar verteld wat onze bezwaren waren en waarom we naar huis gingen. Ook zij was verontwaardigd over de gang van zaken. Ze bood ons een kopje koffie aan en organiseerde intussen een royale kraam van zo'n 3 meter lengte, recht tegenover de ingang.

Alle hulde voor Paula van het "Batavia-promotieteam" die onze dag redde. De rode kaart bewaren we voor de heer Voigt van de NGV-afd.Flevoland! Vele honderden mensen bezochten de genealogische markt en wij konden vele tientallen mensen van dienst zijn met informatie over Harderwijk en Harderwijkse families.

EIND GOED - BIJNA - AL GOED.

Middeleeuwse- en Provinciale Muntslag in Harderwijk (7)

Rob K.S. Beute

In de voorgaande afleveringen van Vittepraetje hebben wij de allereerste munten op naam van Harderwijk beschreven en enkele daarvan afgebeeld. Het waren kleine zilveren muntjes uit de late Middeleeuwen, die in Harderwijk geslagen zijn tussen 1343 en 1378. Dit gebeurde in opdracht, respectievelijk van de Gelderse Hertog Reinoud II, diens weduwe Alianora en door de Utrechtse Bisschop Arnold van Hoorne. In opdracht van de Gelderse Hertog Willem I werd in Harderwijk - tussen 1379 en 1402 - nog tenminste één soort zilveren munten te Harderwijk geslagen (een "Groot" ter waarde van 4 Duiten) met op de keerzijde vermelding van de stadsnaam van Harderwijk.

Van de lange periode die daarna volgde zijn geen munten van Harderwijk teruggevonden en in die tijd waarschijnlijk ook niet geslagen, totdat in 1582 door Graaf Willem IV van den Bergh, die tevens stadhouder van Gelderland was, opdracht werd gegeven tot het slaan van munten in Harderwijk. Daarvan zijn een aantal grote zilveren daalders getoond. In de daaropvolgende aflevering is de definitieve overplaatsing van de Provinciale Munt naar Harderwijk in 1583/'84 beschreven en werd een in Harderwijk geslagen Nederlandse Rijksdaalder van de Provincie Gelderland afgebeeld.

Daarna zijn achtereenvolgens de vele in Harderwijk geslagen Gelderse koperen Duiten en de zilveren Stuivers en Dubbele Stuivers behandeld.

(Zilveren) Schellingen

De muntnaam Schelling komt van het Oud-Saksische "Scillinge" of "Skilling", dat schild betekent. In het Duits komt de naam ook voor als "Schilling" en in het Engels als "Shilling".

Op de keerzijde van de Schelling staat steeds het wapenschild van de betreffende provincie of stad in opdracht waarvan de munt is geslagen. De steden Deventer en Kampen hebben in de 15e eeuw een z.g.n. "Zilveren Schilt" aangemunt.

In de Middeleeuwen werd de benaming "Schelling" gebruikt voor een bedrag van 12 "Penningen", maar sinds de 16e eeuw is het de naam van een munt, die in meerdere variaties tot aan het eind van de 18e eeuw in de Nederlanden heeft gecirculeerd.

Deze Schelling was een zilveren munt ter waarde van 6 Stuivers, die voor het eerst in 1509 werd vervaardigd door de Hertog van Gelre (Karel van Egmond) en "Snaphaan" werd genoemd.

De naam was afgeleid van de afbeelding van een geharnaste ridder te paard met een boven zijn hoofd geheven zwaard. In de volksmond werd deze ruiter voor een rover-te-paard (ofwel "Snaphaan") aangezien en ontleende daaraan zijn naam.

In Gelderland werd aan het eind van de 16e eeuw een “Zilveren Schild” van 6 Gelderse stuivers vervaardigd die de Hertog toonde in tournooiharnas te paard en bekend werd als:

**Gelderse Snaphaan (schelling)
omstreeks 1582**

In de 17e eeuw zijn door meerdere provincies verschillende typen schellingen aangemunt. Naar aanleiding van de afbeelding op de munt kregen de schellingen bijnamen, zoals o.m. die van Kampen en Zwolle die een adelaar toonden en daarom als:

Arendsschellingen werden aangeduid, terwijl Zeeland in 1672 een schelling uitbracht met een afbeelding van een vrijheidshoed die **Hoedjesschelling** werd gedoopt.

Zo kennen we ook een:

Rooschelling op grond van een bloemvormig kruis in de afbeelding, een **Ruiter- of Rijderschelling** uit de tweede helft van de 17e eeuw met een afgebeelde ruiter met helm en eveneens de

Scheepjesschelling met een varende zeilschip in oorlogsuitrusting.

Vervolgens komen ook nog voor, de:

Permissieschelling of **Gereduceerde Schelling**, wat in feite qua zilveragehalte minderwaardige schellingen waren (gewaardeerd op 5½ i.p.v. 6 Stuivers).

Tenslotte een - niet door een provincie maar in opdracht van de Staten Generaal - uitgebrachte:

Statenschelling (nu weer van 6 Stuivers).

Hoewel de Schelling destijds in ruime aantallen is aangemunt en zeer lang in omloop is geweest, is de kwaliteit van de afbeelding van de overgebleven exemplaren over het algemeen niet meer erg fraai.

Het betrof een zilveren munt met een zodanig (beperkte) waarde, dat die veel in omloop is geweest en dus door vele handen is gegaan. Zowel door slijtage als door omsmelting is de munt thans redelijk zeldzaam, zeker in een goede kwaliteit.

Rijderschelling

Stad Zutphen (CIV. ZUTPHANIA)
1688

Stad Nijmegen (CIV. NOVIOMAGENSIS)
1691

Koopkracht van de Schelling

Duidelijk is, dat de koopkracht van de Schelling (6 stuivers) vroeger aanzienlijk hoger lag dan tegenwoordig. Omstreeks 1625 betaalde men 4 stuivers voor een pond (room)boter; 8 stuivers voor een kaas van 4 pond en 10 stuivers voor een roggebrood van 12 pond. Een paar schoenen kostte 28 stuivers.

Maar hier staat wel tegenover, dat het loon in de industrie slechts ongeveer 20 stuivers (1 Gulden) per zeer lange werkdag bedroeg. Het **jaarinkomen** van een arbeider was dus slechts ongeveer 300 gulden voor een zesdaagse werkweek. Ongeschoold werk - tegenwoordig gehonoreerd met het minimumloon - werd met slechts 2 schellingen (12 stuivers) per dag betaald.

De meeste Nederlanders hadden dan ook een inkomen, dat te laag was om van te leven, maar net iets te hoog lag om dood te gaan.

Scheepjesschelling

Gelderse Scheepjesschelling, geslagen te Harderwijk (vergroot)
(muntmeestertekentje "paard-op-berg" door muntmeester Johan Hensbergen)
1734

Voorzijde: Varend zeilschip, jaartal en omschrift "VIGILATE DEO CONFIDENTES"
(Weest waakzaam Gij die op God vertrouwt)
Keerzijde: Gekroond provinciewapen van Gelderland
tussen de waarde-aanduiding 6 S (6 stuivers)
Omschrift: MO ARG ORD D DUC GEL ET CZ
(Zilveren munt van het Hertogdom Gelderland en het Graafschap Zutphen)

1745

1764

Volksgezegden

Op de Schellingen was de stads- of provincienaam vermeld en ook bij deze munten geeft het muntmeestertekentje weer aan door wie de munten geslagen zijn.

Voor Harderwijk gelden hiervoor de reeds in vorige afleveringen getoonde muntmeestertekens zoals:

Gelders kruisje ✠

Korenaar ⚔

Boompje 🌳

Paard-op-berg 🐎⚔

Bij de behandeling van de Duit en de Stuiver zijn volksgezegden vermeld waarin de namen van deze munten gebruikt werden. Zo zijn ook van oudsher verwijzingen naar de Schelling in het taalgebruik opgenomen:

“Doch hier is noch ien Soetert met een trony van twalef schellingen”

(Hier is nog zo'n huichelaar met een deftig gezicht).

“Wat met stuivers was opgelegd, werd met schellingen en guldens verteerd” (Wat met beetjes bijeen was gebracht, werd met handen vol verbrast).

“Hij geeft slechts een Bakerschelling” (Iets geven, dat meer lijkt dan het is). Dit verwijst naar bakkers, die indertijd vaak een schelling als fooi kregen, omdat de schelling qua grootte op een gulden leek.

“Op het Schellinkje aangewezen zijn” (Engelenbak in het theater: de goedkoopste (staan)plaatsen boven in het theater voor arme mensen).

Literatuur:

- Veilingcatalogi van Laurens Schulman b.v. te Bussum
- “Geld door de eeuwen heen” - Uitg. Pampus Associates Amsterdam - 1984
- “de Nederlandse Munten” door Dr. H.Enno van Gelder - Aula boeken - Uitg. 1980
- “Numismatische Linguistiek” door J.J. Grolle - Uitg. De Nederlandse Bank n.v. 1983-1984

Uit "Inter Nos" een periodiek dat verscheen tussen 1914 en 1918 in het Belgenkamp.

Brief uit Harderwijk

Liefste moedertje,

Dus vandaag iets over Harderwijk.

Langs den mooien stationsweg bereik je dus Harderwijk: de minder mooie plek in 't schoone, zindelijke, gastvrije Holland, die Harderwijk heet.

Lijk elders is hier nu ook gebrek aan velerlei bruikbare dingen. Wat echter het meest nijpt, voor ons althans, is de woningnood. Huisgezinnen met kinderen worden hier bijna overal afgewezen; de kleinen zouden de vloerkleedjes vuilmaken, de fragiele meubeltjes en de papieren muren bevullen en bederven.

Ik zal je niet het lijden beschrijven van de arme vrouwen en de ongelukkige kleuterken, die hier den laatsten tijd toekwamen en in hotels of bij partikulieren een onderkomen moesten zoeken, tegen soms wraakroepend hooge prijzen. Ik wil je alleen wat zeggen over hen, die er eindelijk in gelukt zijn huisvesting te vinden.

Van vrienden en kennissen ontvangen, kan hier geen sprake zijn. Wij hebben maar één kamer. Die moet dus dienen voor slaap- eet- en woonkamer, keuken en ontvangstzaal. Je ziet van hier hoe beteuterd 'n ordentelijke huismoeder te kijken staat als er op 't onverwachts bezoek komt.

Bijna al de menschen hier slapen in alkooven, echte ouderwetsche kleerkasten, zes-voetlange pluimen op harde planken doen dienst als wollen-matras en vëeren bed. Wanhopig is hier soms de strijd tegen vliegen en ander kwelgediert, die beschutting zoeken in kleedjes, doekjes en ander onnuttig goedje en zeker niet voor een overvloed van licht en lucht te vreezen hebben. Insectenpoeder en créoline zijn dan ook courante artikelen geworden voor den drogist.

De verhouding van "vraag en aanbod" deed hier de huurprijzen tot eene hoogte stijgen, die geen enkel Harderwijker eigenaar ooit had durven verhopfen. 't Werd effenaf bar, om 't op zijn Harderwiks te zeggen, zoo bar, dat het Militair gezag moest tusschenkomen om de lage afzetterij tegen te gaan. Zelfzuchtige Belgen gaven dan achterrugs bij om toch maar aan een woonst te komen of niet op straat gezet te worden. Daar er nu in den bijbel over dat soort bedrog niet gesproken wordt, steken die brave huisbazen die gemakkelijk gewonnen centjes in den zak en wanen zich even heilig als voorheen. Soms ook mogen de Belgen een kamer betrekken tegen den door het Militair gezag vastgestelden prijs, als de Belze madam het vuilste huiswerk voor de hospita vrouw wil verrichten. Zoo wordt het menschlievend werk van de militaire overheid door de Belgen zelf tegengewerkt. Een onderzoek zou in deze tot niets leiden, daar de Belgische vrouw te bang is om naar een vluchtoord gezonden te worden.

Er zijn hier ook brave en liefdadige menschen, die alles zouden doen om onze jongens te helpen en die niet eens op het gedacht zouden komen onzen ongelukkigen toestand uit te buiten.

Voor al 's winters is Harderwijk eene vuile stad; dan zijn de straten echte modderpoelen; 't vuile water en het slijk vriezen aan de steenen vast. Des zomers loopt

vuil, stinkend water in kleine beekjes langs de straten, want eene onderaardsche rioleering is er niet.

Alleen de Grootte Markt en de twee, drie bijzonderste straten zijn zindelijk. De rest van Harderwijk bestaat in hoekjes, steegjes en kleine straten, waar bijna overal visch en garnaal bewerkt wordt. Daar wonen ook nog een groot aantal kleine boeren. Die boerderijtjes zijn door de andere lage huisjes zóó ingesloten dat menschen en beesten en al wat er bij behoort langs ééne en dezelfde deur in en uit moet.

Op vele achterplaatsen nemen mesthopen met allerlei vuil en afval de plaats in van bloemen en sierplanten. De tonnen-privaten en de vies-vuile grachten bederven de Harderwijker lucht. Bij regenachtig weder is de geur van de vele rond de stad gekweekte bloemen niet bij machte om den onmenschenlijken stank meester te worden, die de vischmeelfabriek over Harderwijk zendt.

Waarschijnlijk brachten de koloniale uit Indië de Oostersche traagheid naar hier over, die je bij de bediening in de winkels soms uit je vel zou doen vliegen. Eene onbegrensde liefde voor den klinkenden gulden is het kenteeke van den door-en-door Harderwijker.

Dikwijls ben ik getroffen geweest door de offervaardigheid, de soberheid en zuinigheid der inwoners. Maar wat ik in hen het meest bewonder, is het gezellige familieleven met zijne innige huiselijke feestjes. Begeleid door harmonium of harmonica zingen ze 's avonds godsdienstige of vaderlandsche liederen.

Wij zijn wel gewoon aan betere en aangenamere muziek, en dat doedelzakachtig gezaag kan ons soms wel eens vervelen, doch de Harderwijkers vinden er de vreugde en de geestverkwikkende gezelligheid in, die onze mannen maar al te veel buitenshuis zoeken.

De Harderwijker houdt veel van de zondagsrust. Dien dag is de stad zoo goed als dood; alleen Roomsche-Katholieken houden dan hunne magazijnen open en de herbergen zijn vroeg gesloten. De fijn-protestanten gaan 's zondags in familie een wandelingetje doen of blijven thuis zitten spinnen. Niet eens zouden ze een bad durven nemen of een fietstochtje maken. Menschelijk opzicht speelt hier de grootste rol.

De Harderwijkers houden dol veel van hun vorstenhuis; doch hebben 'n hekel aan hunne stedelijke overheid.

Sedert geruime¹ tijd reeds is in Holland de levensmiddelendistributie geregeld. Te Harderwijk heet ze de dubbeltjesregeling. Wij, Belgische vrouwen, hebben niet alleen eene identiteitskaart, die ons om de drie maanden 25 cent kost (1), wij hebben, even als de Harderwijkers, eene domiciliekaart van een dubbeltje en nog en weer eens een dubbeltje, een bonboekje voor koloniale waren en vet van een dubbeltje, per zooveel maanden, een bonboekje van een dubbeltje idem voor turf, idem voor kolen, idem voor aardappelen enz. enz. Wij geven onze dubbeltjes voor de regeling, doch zijn niet eens zeker dat we de daarop vermelde waren zullen krijgen. Waarschijnlijk wordt van die kaarten- en bonboekjesdubbeltjes het traktement betaald van de vele door het gemeentebestuur aangestelde bedienden van het levensmiddelenbureau. Als 't zoo voortgaat, zullen we verplicht zijn naar Ermelo, Nunspeet, Putten of elders te verhuizen waar eene dergelijke dubbeltjes-levensmiddelendistributieregeling niet bestaat.

Lief moedertje, ik schrijf je de feiten precies zooals ze zijn. Toch blijft Holland voor ons nog het land van belofte. Wij kunnen hier ook nog veel goeds leeren, als we maar wat verder willen kijken dan Harderwijk. We leven hier betrekkelijk gerust; we voelen geen dwang: we zijn vrij en hebben nog eten. Wij bidden God dat Hij 't gastvrije Holland voor oorlog behoede en ons zoo spoedig mogelijk bij u allen late wederkeeren. In ons bevrijde vaderland zullen we in echte liefde vergeten al het lijden van deze gruweltijden of er alleen aan terug denken als aan 'n kwaden droom.
Ik omhels u allen.

ANNA

- 1 Zoo juist verneem ik dat voortaan deze kaart kosteloos door het Militair Gezag afgeleverd wordt.

Noten van de redactie:

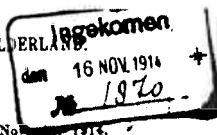
1. Het kon nog slechter, getuige een vette kop in het kampperiodiek "Inter-Nos-Revue" met de tekst "Voor de plaag van Zeist, bewaar ons Heer!" n.a.v. geruchten dat de geïnterneerden uit Harderwijk naar Kamp Zeist zouden worden overgeplaatst.
2. Voor gedetailleerde informatie over het Belgienkamp beschikt het Gemeente-archief over een doctoraalscriptie anno 2002 van A.L.Reijngoudt. Ook geeft het boek van Evelyn de Roodt: "Oorlogsgasten" een goed beeld over vluchtelingen en krijgsgevangenen in Nederland tijdens de Eerste Wereldoorlog.

PROVINCIAAL BESTUUR VAN GELDERLAND.
Aanschrijving.

N°. 8222/25.

ARNHEM, den 12 November 1914.

VLUCHTELINGEN.

Van den Minister van Binnenlandsche Zaken ontvang ik een schrijven van 4 November 1914, N°. 11285, Afdeling V. A., houdende o. m. het navolgende:

„Het wordt noodzakelijk, verschillende Belgische vluchtelingen, die nog niet naar hun land terug willen of kunnen keeren, zoo veel mogelijk op enkele punten samen te brengen, opdat zoudra mogelijk aan de verspreiding in de gezinnen een einde kome.

Het eenvoudigste zou dat kunnen geschieden, indien de Regering in eenige gemeenten de beschikking kon krijgen over groote gebouwen, die ladig staan en die op niet al te kostbare wijze zouden kunnen worden ingericht voor tijdelijk verblijf van vluchtelingen. Voor zoover op deze wijze voorziening niet kan worden getroffen, zouden kampen kunnen worden gemaakt.”

Ik heb de eer U, in verband met bovenbedoeld schrijven, te verzoeken, mij spoedig mede te deelen:

a. of er gebouwen als bovenbedoeld in Uwe gemeente zijn, zoo ja, hoeveel personen daarin ondergebracht kunnen worden; of de Regering de beschikking over die gebouwen zou kunnen krijgen, en hoeveel voor het gebruik van de gebouwen vergoed moet worden.

b. of in Uwe gemeente een kamp zou kunnen worden ingericht en voor hoeveel personen.

De Commissaris der Koningin in de
provincie Gelderland,

S. VAN CITTERS.

Heeren
Burgemeesters der Gemeenten
in Gelderland.

Van alles wat ver-EEUW-igd (14)

G. Verwijs-ten Hove

Wat Harderwijkse kranten precies 100 jaar geleden berichtten.

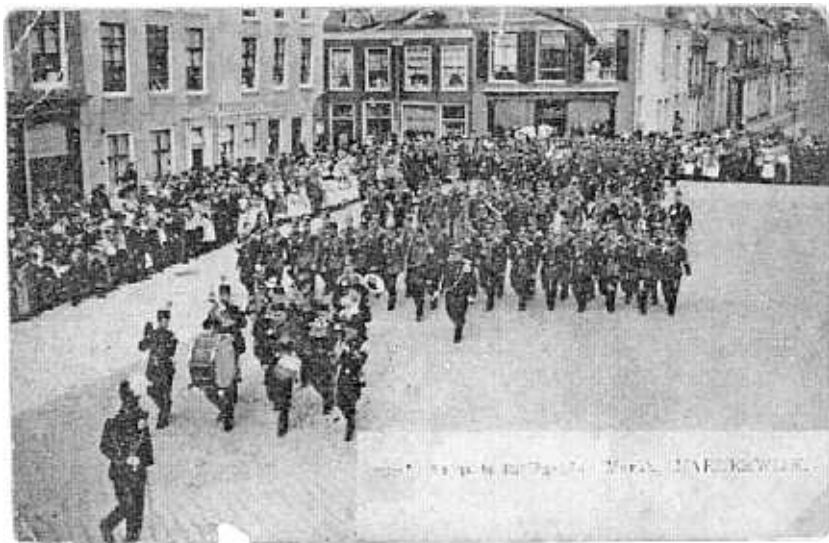
Het badseizoen

Hoe de weersomstandigheden in de zomer van 1902 geweest zijn, is enigszins af te leiden uit het aantal bezoekers van het Zuiderzeebad.

Begin juli zijn er in een week tijd 371 baden genomen en wel 63 door dames, 209 door heren en 99 door militairen. Een paar weken later zijn dit er in totaal 574, n.l. 122 dames-, 259 heren- en 193 militaire baden. Deze aantallen zijn niet vaak gehaald. Meestal schommelt het rond de 200 baden. Half juli komen er 3 bestuursleden van de vereniging "Elburgs Bloei" een kijkje nemen. Het is de bedoeling dat er in Elburg ook een badinrichting komt.

Muziek

In de zomer is er vertier door enkele parades en - soms wekelijks - door concerten. Op 2 augustus, de verjaardag van koningin Emma, verzorgen de Schutterij en het Koloniaal Werfdepot een grote parade op de Markt.

De Schutterij op de Markt.

Ansichtkaart, collectie G.van Slooten Zwanenburg

De mensen zijn verrukt over de kunstige figuren (assaults) die zij te zien krijgen. Met een concert door "De Harmonie" en vervolgens een fakkel-optocht, wordt op maandag 1 september door de burgerij de verjaardag

van koningin Wilhelmina gevierd. Bij deze gelegenheid krijgt de postbode W. Kevelam te Hierden de bronzen ere-medaille in de Orde van Oranje-Nassau. Het concert van 30 juli wordt aangeboden aan "een vertrekkend kunstlievend lid".

Enkele weken later is er een muziekconcours in Purmerend.

De verwachtingen van de leden zijn niet hoog gespannen; in een vereniging uit Bussum zullen zij een geduchte tegenstander ontmoeten. Desondanks valt "De Harmonie"² in de prijzen en zo komen de leden - na nog een bezoek aan Amsterdam te hebben gebracht - de volgende dag 's avonds tevreden op het station aan. Een oud-inwoonster heeft ervoor gezorgd dat er een prachtig "bloemboeket" aangeboden wordt. Op diverse plaatsen in de stad wordt nog muziek ten gehore gebracht, waarna de burgemeester erewijn aanbiedt.

Een ingezonden brief laat weten dat de maatregel om geen kinderen onder de 14 jaar zonder begeleiding bij de concerten toe te laten wel wat succes heeft opgeleverd, maar dat veel (hinderlijk) gegil en rumoer door de ook aanwezige dames veroorzaakt wordt.

In september verschijnen de statuten van "De Harmonie" in de Staatscourant.

Emancipatie

De Hierdense meisjes, die op school het handwerkonderwijs volgen, maken een rijtoer. Na een bezoek aan de landgoederen "Hulshorst" en "De Essenburgh", waar versnaperingen uitgedeeld worden, gaat de reis naar de buitenplaats "Oldenaller", waar zij chocolade en broodjes krijgen.

Rijtoer v. d. Naaischool - meisjes van Hierden op de Markt te Harderwijk

De leden van de vereniging "Steun aan Vrouwen-arbeid"¹ hebben vrije toegang tot een bijeenkomst - in een lokaal van de tekenschool - die georganiseerd is om een pop te verloten. Later, tijdens de jaarvergadering, ontstaat er voor de vereniging een probleem als het bestuur aftreedt.

De penningmeesteresse is ziek en de andere dames zijn echt niet over te halen aan te blijven. Na heel veel moeite en vele stemmingen nemen mej. M.P. Verschuer, mevr. Maas en mevr. Vitringa zitting in het bestuur.

De oudste meisjes nemen afscheid "met de door haar vervaardigde kledingstukken" en er worden voor de 5e cursus 18 nieuwe leerlingen toegelaten. Ondanks de grote belangstelling is er nog steeds sprake van een nadelig saldo, waardoor het bestuur een beroep moet blijven doen op de "krachtige" steun van de ingezetenen.

Spoorwegen

Op 18 september wordt het nieuw aangelegde dubbelspoor tussen Harderwijk en Amersfoort in gebruik genomen. Met ingang van de winterdienst zal de trein ook stoppen aan de Hogesteeg (tussen Bijsteren en Diermen) in Putten.

In de zomer zijn er klachten dat de reizigers te dicht opeen moeten zitten. De conducteurs zijn zo op hun gemak gesteld, dat zij niet alle deuren willen openen. Hieraan moet een eind komen, anders zullen er strenge straffen uitgedeeld worden, zo besluit de spoorwegmaatschappij.

Een knapenvereniging uit Zwolle komt met de trein naar Hulshorst om van daar de bossen rond Harderwijk en Staverden te verkennen.

Handel

De vereniging van neringdoenden "Steunt elkander" heeft onderzoek gedaan naar klachten over de kwaliteit van de boter, die op de Markt verhandeld³ wordt.

De conclusie is dat de slechte kwaliteit eerder veroorzaakt is door "onzindelijke bereiding" dan door vermenging met kunstboter.

Markt — Harderwijk.

De schuine gevel, midden-achter, was de "Boterhal".

In een advertentie van L. von Munching (v.h. Hoedemaker) is te lezen wat er zoal te koop is en wat het kost: vrouwenhemden 110 cm lang 65 ct, idem met kant 75 ct, manshemden 65 ct, meisjeshemden v.a. 17½ ct, kinderflanelletjes v.a. 15 ct, vrouwenbroeken keper 55 ct, idem (zwaar soort) 75 en vriesbonte meidenschorten 45 en wit graslinnen meiden-schorten 45 ct en dezelfde schorten met schulpen 50 en 75 ct.

Tijdens een concours in Den Haag wint bakker G. Groenestein een prijs met zijn "Harderwijker Kruidkoek". Zijn inzending van kruidkoek en "Harderwijker Rotsjes" op een tentoonstelling in Keulen wordt ook daar

bekroond. Dezelfde rotsjes worden ook door G.J. Krop geleverd. Verder adverteert hij nog met "Bensdorp's Anijs-, Slemp- en Vanilletabletten." Hij heeft ook een reclame-slogan: *"Wielrijders, gebruikt op uw tochten uitsluitend Chocolate merk A.N.W.B. minzaam aanbevolen G.J.Krop, Hondegatstraat"*.

Bij K. Foppen in de Grote Marktstraat zijn bij vooruitbestelling verkrijgbaar "dagelijks versch gepelde garnalen" voor een prijs van 20 cent per 5 ons.

J. Schmalberger, die aan de Friesche Gracht een "Huis van Koop met recht van wederinkoop" exploiteert, laat weten dat er wegens opheffing geen goederen meer zullen worden aangenomen.

Slager E(manuel) de Winter op de Markt ⁴ verkoopt puik kalfsvlees; het kalf met een gewicht van "325 halve kilo's" is hem door R. Poolen te Hierden geleverd.

Een varken, op weg naar het slachthuis, heeft zich onderweg losgerukt. De Dierenbescherming bemoeit zich ermee, omdat één der begeleiders het dier een oog uitgerukt zou hebben. Het oog is in de Hondegatstraat gevonden. Maar wat voor oog het ook geweest is, niet van het varken, want dat is in het bezit van beide ogen geslacht, zo blijkt uit nader onderzoek.

Door ingezetenen is in het afgelopen jaar voor fl. 27.987.- aan het Werfdepot geleverd. Andersom willen de militairen ook wel wat kwijt aan de burgers. Er wordt een partij oude kleding en uitrusting en "zelfkant" verkocht, te zien in het magazijn op het Klooster.

Bij de Grote Kerk is een partij "beste afbraak" te koop, afkomstig van het Gymnasiumgebouw.

Onder het kopje "plankenverkoop" wordt gemeld dat bij de haven voor F. Poorter te Blokzijl een mooie partij nieuw hout geveild wordt.

De gemeente houdt aanbesteding voor de levering van 20.000 korte en 20.000 lange turven en het garnizoen besteedt de levering aan van 68.000 KG steenkolen, 130 HL cokes, 15.000 turven, 11.000 vuurmakers, 7.000 takkebossen, 700 stuks beuken groothout en 60 HL anthraciet.

Ten huize van de heer A. Hofman aan de Vijhestraat, hoek Gasthuisstraat, worden enige zeer nette meubelen verkocht. De opsomming is niet zo uitgebreid en past in een kleine advertentie. Meer ruimte is nodig voor alle bezittingen van wijlen mevr. de wed. S.G. Peuchen geb. jvr. De Haan Hettema, die aan de Smeepoortstraat gewoond heeft.

Grasverkopen en -verpachtingen worden haast wekelijks gehouden. Voor de heer A. de Vroom wordt een perceel rogge met groenzaaiing op de Steenkamp verkocht.

Op de Kromme Kamp is een perceel rogge en aardappelen beschikbaar en op de Goosenskamp een perceel aardappelen. Aanwijzer is Reint Reiers.

Gemeentelijk wel en wee

In september wordt met 8 stemmen vóór de heer Grevers herkozen als wethouder. De heren Berends en Koopsen krijgen ieder 1 stem, terwijl er 2 blanco stemmen zijn. Het raadslid Gangel is met kennisgeving afwezig.

Deze maand komen ook de begroting voor het komende jaar en de rekening van de verschillende commissies en diensten over 1901 aan de orde. De totale inkomsten over dat jaar bedragen fl. 284.475,98½; de uitgaven zijn fl. 288.415,67, zodat er een nadelig saldo is van fl. 3.939,68½.

De heer Veen Valck maakt een opmerking over het verslag van de gasfabriek. Hij heeft alleen een kasrekening aangetroffen en geen verlies- en winstrekening, zodat moeilijk is na te gaan of de cijfers kloppen.

De voorzitter meldt dat "het beheer thans gehouden wordt volgens de koopmans-methode", waarbij een verlies- en winstrekening niet meer nodig is. Veen Valck blijft het overzicht onduidelijk vinden. Vroeger kon ieder het exploitatie-overzicht begrijpen en nu is dat niet meer het geval.

De verschillende winstcijfers in de methodes maken de zaak er niet duidelijker op. De heer Neeb is het met hem eens. Volgens de voorzitter was de waarde der cijfers bij de vroegere rekening ook maar betrekkelijk en hij kan nog melden "dat een accountant uit Amersfoort ook deze (nieuwe) wijze van berekening heeft nagezien en zich daarmee zeer goed heeft kunnen verenigen." Het geheel wordt met één tegenstem goedgekeurd.

Uit de rekening en begroting van het Armbestuur blijkt dat de post uitbestedingen met fl. 200.= verhoogd is t.b.v. een lepralijder.

De post versterkende middelen en wekelijkse bedelingen is met fl. 520.= verminderd. Dit is geen gevolg van een verbeterde gezondheid van de inwoners, maar van gewijzigde instructies van de gemeente-geneesheren.

Gezondheidszorg

De toestand van de ziekenzorg in de stad bevindt zich "in een treurige toestand". Daarom is een zekere Ds. Fleischer, de voornaamste oprichter van het Groene Kruis in Nederland, uitgenodigd om een lezing te houden over verantwoorde ziekenzorg. Het is de bedoeling een plaatselijke afdeling op te richten en een gediplomeerd verpleegkundige, een zgn. "wijkverpleegster" aan te stellen. Het lidmaatschap kost fl. 1.= per jaar. Eind september hebben zich 173 leden aangemeld en is er een bestuur gekozen, bestaande uit Mr. Neeb, Ds. Spijkerboer, de heer Van Essen en de arts Kerksen met als voorzitter Jhr. Mr. Elias, de burgemeester.

In de Ned. Herv. Kerk wordt op zondag 14 september, na de "opwekkingsrede" die om half zes begint, een vergadering van het Nederl. Bijbelgenootschap belegd. De Protestantenbond kondigt de diensten bijna wekelijks in een advertentie aan, waarbij de te zingen liederen al vermeld zijn. Eén keer - op zondag 13 juli - is er sprake van een "godsdienstige toespraak" voor kinderen boven 10 jaar, maar ouders en belangstellenden hebben ook toegang.

Allerlei

In de tuin van een zekere S. staat een perenboom in bloei, terwijl er aan dezelfde tak al vruchten rijpen. Vanaf de straat "Achter den Muur" dicht bij de Brink, is de bloesem goed te zien.

Per 1 augustus kunnen paarden worden toegelaten op de gemeenteweide tegen vooruitbetaling van fl. 3.75 voor de eerste en fl. 3.50 voor elke volgende maand.

Uitgever Wuestman heeft een serie nieuwe groetkaarten van Harderwijk uitgegeven; één stelt de Luttekepoortstraat voor, de andere vier zijn havengezichten. De prijs is 3 cent per stuk.

Gevonden voorwerpen

Tot slot enkele voorwerpen die de wekelijkse rubriek "Gevonden en Verloren" hebben gehaald: boezelaar, sleutel, diverse zakdoeken, kinderschoentje, hulpzeel, kussensloop met wasgoed, 2 postduiven en een kruiwagen.

noten van de redactie:

- 1 Oprichters van de "Vrouwenarbeidsschool", vanaf 1922 "Vakschool voor meisjes".
- 2 Opgericht op 21 september 1876.
- 3 Op 5 juni 1685 besluiten de Schepenen de botermarkt te houden onder een luifel bij het huis van Anne Peters aan de Broederen.
- 4 Nu Markt nr. 20 hoek Hondegatstraat, destijds wijk A huis 113.

Nieuw te verschijnen boek “Beelden belicht en beschreven”.

Eind september zal het nieuwste boek over Harderwijk verschijnen. Het fraaie boek van ruim 200 pagina's op groot formaat bevat ca. 200 prachtige (kleuren)foto's van veel beeldbepalende kunstwerken, gevelstenen, graf-ornamenten en andere memorabele cultuurelementen in Harderwijk. Van de meeste objecten zijn verrassende beschrijvingen opgenomen, die soms door diep speurwerk boven water zijn gekomen. Een begerenswaardig boek, dat iedere geïnteresseerde in de Harderwijkse geschiedenis graag in bezit zal willen hebben. Het boek wordt vormgegeven en gedrukt door Flevodruk, een drukkerij die met trots de titel “beste drukker van de wereld” mag voeren.

Via een folder en begeleidende brief hebben wij U in april jl., als bijlage van dit blad, al kennis laten nemen van de verschijning van dit boek. Tevens boden wij U de kans vóór de verschijningsdatum in te tekenen en daardoor een aantrekkelijke korting te krijgen.

De winkelprijs is € 34.= en de voorintekenprijs slechts € 29.50.

Veel leden van Herderewich hebben gebruik gemaakt van dit aanbod.

Herderewich ontvangt € 2.= per boek dat via de vereniging wordt besteld.

Voor degenen die nog niet hebben ingetekend bieden wij alsnog de gelegenheid dit te doen.

Indien U **vóór 14 september** uw bestelling plaatst kunt U nog profiteren van deze korting.

U kunt Uw bestellingen doorgeven (of een folder halen) bij:

Herderewich, p/a Karel Chr. Uitten, J.P.Heyelaan 58, 3842 CL Harderwijk
tel. 0341 - 41 44 31, e-mail: herderewich@uittien.demon.nl
of

Wim Papegaaij, Smeepoortstraat 2, 3841 EJ Harderwijk,
tel. 0341 - 412004, e-mail: w.papegaaij@planet.nl

Op 22 juli 2002 waren Hendrik Raaijen en Berendje Groothuis 60 jaar getrouwd.
Naar aanleiding daarvan laten wij hierbij een stamreeks volgen.

Diamanten bruidspaar

Foto Schilders Nieuwsblad

Waar de familie Raaijen oorspronkelijk vandaan kwam weten we niet.
De eerste Raaijen was een soldaat, Peter Rayen. Nu waren in Nederland in die tijd
veel Duitse militairen, mogelijk was Peter Raaijen ook een Duitser. Dan zou hij uit het
plaatsje Rayen, aan de weg Venlo-Duisburg (kaartje) kunnen komen.

Peter was Rooms-Katholiek , maar huwde een protestants meisje. Bij de dopen van de kinderen in de RK-kerk stond bij de moeder "acatholica" = niet katholiek.

Peter en Aaltje van de Heuvel kregen 10 kinderen, waarvan er in elk geval 4 gehuwd waren. Een aantal is jong overleden.

In 1749 was Peter snijder (kleermaker), hij komt als zodanig voor in "Het register van Huysen Heerd-steden en Persoonen van de Stadt en Schependom van Harderwijk van 1749". Peters overlijden en dat van zijn vrouw hebben we niet gevonden. Zoon Joannes (Jan) was schoenlapper.

Stamreeks van Hendrik RAAIJEN

Generatie I

Hendrik RAAIJEN, geboren op 15-08-1917 te Harderwijk

Generatie II

Hendrik RAAIJEN, metselaar, geboren op 24-04-1879 te Harderwijk, overleden op 26-08-1940 te Harderwijk op 61-jarige leeftijd.

Het gezin woonde Tonsel, wijk E huis nr. 15 (= Bleek 9) later in Hierden, wijk G, huis nr.3 (= Zuiderzeestraatweg 5). Gehuwd op 26-jarige leeftijd op 28-02-1906 te Harderwijk met de 22-jarige Heintje RENDEN, geboren op 07-06-1883 te Harderwijk, overleden op 12-01-1945 te Harderwijk op 61-jarige leeftijd, dochter van Jan RENDEN, schipper, en Rosina RAAIJEN.

Generatie III

Evert RAAIJEN, metselaar, geboren op 08-07-1848 te Harderwijk, overleden op 03-03-1923 te Harderwijk op 74-jarige leeftijd.

Het gezin woonde in 1879 in de Grote Poortstraat. Gehuwd op 30-jarige leeftijd op 10-07-1878 te Harderwijk met de 24-jarige Jannetje HOP, geboren op 22-02-1854 te Hierden, overleden op 10-12-1906 te Harderwijk op 52-jarige leeftijd, dochter van Gerrit HOP en Neeltje Jansen BOS.

Tussen 1885 en 1918 woonde het gezin achtereenvolgens:

D-298 (Vischmarkt hoek Oosterwijk), D-333 (Kromme Oosterwijk 14),

D-352 (Vischmarkt omgeving Rode Dorp), C-255 (Kleine Haverstraat nr.11) en

Tonsel E-14 (Bleek of Hierdensestraatweg 7).

Bij hen in woonde een kleinzoon Jakobus Johannes Raaijen geboren (in Mark?) in Duitsland 15-1-1909, de jongen was Rooms-katholiek, hij vertrok op 28-1-1918 naar Hilversum.

Generatie IV

Evert RAAIJEN, metselaar, geboren op 26-06-1810 te Harderwijk, gedoopt (Ned.Herv.) op 01-07-1810 te Harderwijk, overleden op 08-03-1881 te Harderwijk op 70-jarige leeftijd.

Gehuwd op 23-jarige leeftijd op 03-04-1834 te Harderwijk met de 21-jarige Hindrikje Klaassen van der VEEN, geboren op 14-07-1812 te Harderwijk, overleden op 15-02-1872 te Harderwijk op 59-jarige leeftijd, dochter van Klaas Heimeriks van der VEEN en Johanna Hendriks LUTJES.
Ze woonden in het Olijstraatje.

Generatie V

Jan Lubbartus RAAIJEN, metselaar, gedoopt (Ned.Herv.) op 07-02-1768 te Harderwijk, overleden op 29-10-1831 te Harderwijk op 63-jarige leeftijd. Gehuwd voor de kerk op 30-jarige leeftijd op 13-01-1799 te Outerdom (Ned.Herv.) met de 26-jarige Renske (Rosina) BOS, gedoopt (Ned.Herv.) op 01-10-1772 te Outerdom, overleden op 15-01-1820 te Harderwijk op 47-jarige leeftijd, dochter van Hindrik Hindriks BOS en Renske PIETERS. Rosina werd als Renske gedoopt, misschien vond ze het zelf geen mooie naam!
Outerdom lag in Groningen vlakbij Delfzijl, het plaatsje is verdwenen.

Generatie VI

Peter RAIJEN, gedoopt (Ned.Herv.) op 22-03-1743 te Harderwijk, begraven op 27-08-1803 te Harderwijk. Ondertrouwd op 05-04-1767 te Harderwijk, gehuwd voor de kerk op 24-jarige leeftijd op 22-04-1767 te Harderwijk (Ned.Herv.) met de 23-jarige Jannetje STAALS, gedoopt (Ned.Herv.) op 04-08-1743 te Harderwijk, begraven op 16-08-1803 te Harderwijk, dochter van Lubbert STAAL en Margarieta BLOM.

Generatie VII

Joannes (Jan) RAIJEN, soldaat, schoenlapper, gedoopt (RK) te Harderwijk op 22-07-1719, begraven op 03-11-1792 te Harderwijk.
Ondertrouwd (1) op 18-11-1742 te Harderwijk, gehuwd voor de kerk op 23-jarige leeftijd op 17-12-1742 te Harderwijk (Ned.Herv.) met Jannetien MEINSEN, gedoopt (Ned.Herv.) op 05-03-1719 te Harderwijk, overleden vóór 1771, dochter van Meijns JACOBS en Eva BERENTS.
Ondertrouwd (2) op 05-05-1771 te Harderwijk, gehuwd voor de kerk op 51-jarige leeftijd op 22-05-1771 te Harderwijk (Ned.Herv.) met Maria Catrina SPILLENER, 31 jaar oud, gedoopt (Ned.Herv.) op 14-02-1740 te Harderwijk, begraven op 14-10-1808 te Harderwijk, dochter van Ovidius (Ovias, Hoeveias, Tobias) SPILLENARS en Jannetje Franken van der MATEN.

Generatie VIII

Peter RAIJEN, soldaat onder Baron de Friesheim, snijder (1749). Ondertrouwd op 01-05-1718 te Harderwijk, gehuwd voor de kerk op 20-05-1718 te Harderwijk (Ned.Herv.) met de 18-jarige Aaltie Jans van den HEUVEL, gedoopt (Ned.Herv.) op 05-11-1699 te Harderwijk, dochter van Jan Jacobs van den HEUVEL en Grietje AARTS.

Publicaties, zolang de voorraad strekt.

september 2002
Ledenprijs in EURO's

formaat circa 210 x 150mm (A-5):

Herderewich Kroniek (voorm. kwartaalblad) voor zover aanwezig	0.50
Index op "Herderewich Kroniek" (1974-1989)	0.50
Historisch Jaarboek Harderwijk 1992, 1993, 1994	3.50
Vittepraetje (ons kwartaalblad), voor zover nog aanwezig	0.50
Index op Hist. Jaarboeken 1990 -'95 + Vittepraetje tot maart 1999	0.50
Wandelingen door oud-Harderwijk (112 blz.)	3.50
Wandelroute Harderwijk (15 blz.)	0.50
Carolus Linnaeus (10 blz.)	0.50
Kerkenroute (10 blz.)	0.50
Ommelandvaarders uit Harderwijk (25 blz.)	2.00
Het dagelijks leven in het begin van deze eeuw (27 blz.)	1.50
De Calicotfabriek van W. Averink te Harderwijk, enz. (67 blz.)	2.00
Schepenen aan de Zuiderzee (gebonden, 271 blz.)	13.50
Het Kleuter-, Lager- en Beroepsonderwijs van 1800-1985 te H'wijk	2.00

formaat circa 300 x 210 mm (A-4):

Klapper op de volkstelling van 1830 met index (140 blz.)	9.50
Klapper op de volkstelling van 1840 met index (121 blz.)	9.50
Klapper op de geboortes van 1811-1860 met index (271 blz.)	16.00
Klapper op de huwelijken van 1811-1930 met index (330 blz.)	21.50
Verjaardagskalender met foto's van Harderwijkse middenstanders	2.50

formaat circa 210 x 100mm:

Monumentenreeks: 15 verschillende onderwerpen, alle uitgaven p.st.

Oude ansichtkaarten

Diverse Harderwijkse stadsgezichten kleur en zwart/wit

NIEUW

Kadastrale Atlas	17.50
Naaldbanden A5, voor minimaal 3 jaargangen Vittepraetje	4.50
Jubileumdraagtassen	1.50
Jubileum CD-1, 30 jaar Herderewich publicaties	12.50
Jubileum CD-2, diverse bronnen uit het gemeentearchief	12.50

Te koop bij:

de penningmeester: J.P.Heyelaan 58 te Harderwijk of bij onze
bibliotheek: Soc.Cetrum "de Kiekmure" kamer FF 1e verdieping

Luttelepoort omstreeks 1900.

Ansichtkaart uitgave Wuestman

Oudheidkundige vereniging
"HERDEREWICH"
Postbus 210,
3840 AE Harderwijk